

ERILAISEN OPPIJAN TUKEMINEN OPPISOPIMUSKOULUTUKSESSA

Eero Kiiski

**Opinnäytetyö
Marraskuu 2008**

**Ammatillinen opettajakoulutus
Ammatillinen erityisopettajakoulutus**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Tekijä(t) Kiiski, Eero	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Erilaisen opiskelijan tukeminen oppisopimuskoulutuksessa		
Koulutusohjelma Ammatillinen erityisopettajakoulutus		
Työn ohjaaja(t) Maija Hirvonen		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä Kehittämishankkeen tarkoituksena oli selvittää toimiva erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan oppisopimusopiskelumalli. Oppisopimusopiskelu on yksi väylä suorittaa ammatillinen perustutkinto, jos siihen pystytään rakentamaan erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle tarvittavat tukitoimet. Työssäoppimispaikan, oppisopimuskeskuksen ja oppilaitoksen yhteistyö korostuu jo opiskelujen suunnitteluvaiheessa. Erityisen tuen tarpeen määrittely ennen oppisopimuksen solmimista on tärkeää opiskelujen onnistumisen kannalta. Erityisoppisopimus opiskelu vaatii työpaikalta aikaa ja osaamista ohjata opiskelijaa. Työpaikkakouluttajan tulee perehtyä hyvin opetussuunnitelmaan ja pystyttävä muokkaamaan sitä käytäntöön. Käytännön läheisenä opiskelumallina erityisoppisopimusopiskelu tulee tulevaisuudessa olemaan yksi hyvä erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan koulutusväylä työelämään.		
Avainsanat (asiasanat) Erilaisen oppijan oppisopimus, henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS, näyttötutkinnot		
Muut tiedot		

Author(s) Kiiski, Eero	Type of Publication Development project report	
	Pages	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Supporting special learner in apprenticeship training		
Degree Programme (Vocational Teacher Education/Student Counsellor Education/Special Needs Teacher Education) Special Needs Teacher Education		
Tutor(s) Hirvonen, Maija		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>The aim of the study was to find out an effective model of the apprenticeship training for students with special needs. Apprenticeship training is a way to vocational qualifications but for a student with special needs it requires suitable supportive tools.</p> <p>Co-operation between the on-the-job- learning site, the organising Centre of Apprenticeship training and the school is necessary at the early stages of the planning. Determining and deciding the special supportive tools for the student is highly significant for the results.</p> <p>The apprenticeship training for a special needs student is demanding for the on-the-learning site. Guiding and teaching are requiring time and skills, knowledge of the educational plan and abilities of changing it into the practice.</p> <p>As a - close to practice -way of studying, the apprenticeship training will be one working model to enter the life of work for a student with special needs.</p>		
Keywords Apprenticeship training of special learner, the individual education plan (IEP), competence-based qualifications		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	2
2. KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA	4
2.1 Teoreettinen perusta	4
2.2. Erilaisen oppijan tunnistaminen	5
2.3. Yhteistyö opetussuunnitelman laatimisessa	6
3. OPPISOPIMUSKOULUTUS	7
3.1. Oppisopimus perustuu työsuhteeseen	7
3.2. Koulutuksen järjestäjän vastuu	8
3.3. Koulutuskorvaus ja palkkatuki	8
3.4. Arviointi ja todistus	9
4. ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN OPISKELIJAN OPPISOPIMUS	10
4.1. Erityisoppisopimus	10
4.2. Henkilökohtaistaminen	11
4.3. Erilaisen oppijan tukitoimet	12
4.4 Työpaikkakouluttaja ohjaa ja tukee	14
4.4.1. Perehdyttäminen	14
4.4.2. Henkilökohtainen opiskeluohjelma	15
4.4.3. Työssäoppimisen järjestäminen ja arviointi	15
5. ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVA OPISKELIJA SUONENJOEN RIVERTECH RY:SSÄ	17
5.1. Suonenjoen Rivertech ry	17
5.2. Alkukartoitus	18
5.3. Erityisoppisopimuksen toteutus	19
6. POHDINTA	22
LÄHTEET	25

1. JOHDANTO

Suomalainen koulutusjärjestelmä on hyvin kehittynyt. Kasvatus ja koulutus yhteiskunnan peruspilareina ovat luoneet pohjoismaisen hyvinvointivaltion. Koulutusyhteiskunta takaa kaikille kansalaisille yhdenvertaiset kouluttautumismahdollisuudet ja tuottaa osaajia kaikille ammattialoille. Ammatillisen koulutuksen tärkeänä tehtävä on taata opiskelijalle sellainen ammatillinen pätevyys, että hän työllistyy(Opetusministeriö 2008).

Ammatillisen perustutkinnon suorittaminen on tärkeä portti työelämään. Ammatillista perustutkintoa arvostetaan Suomessa erityisesti ja pääsy työmarkkinoille ilman tutkintoa on hyvin epävarmaa. Ammatillinen perustutkinto suoritetaan pääsäännöllisesti nuorisoasteella kolmivuotisena tutkintoon johtavana koulutuksena. Ammatillisen perustutkinnon voi suorittaa myös näyttökokeina, jossa tarvittava ammattitaito on hankittu työelämässä tai valmistavassa koulutuksessa.

Oppisopimuskoulutus on perinteikäs malli suorittaa ammatillinen perustutkinto. Ennen oppilaitosjärjestelmän kehittymistä, hankittiin tarvittavat ammatin tiedot ja taidot oppipoika – kisälli – mestari opinnoilla. Suomessa perinne on lähes hävinnyt, mutta monissa maissa se toimii edelleen reittinä ammatilliseen osaamiseen. Panostusta oppisopimuskoulutukseen on Suomessa viime vuosina lisätty. Erityisesti aikuisopiskelussa se on saanut suosiota. Nuorille opiskelujen esteeksi muodostuu sopivien oppisopimusopiskelussa tarvittavan työpaikan saaminen.

Suomessa ammatillisen perustutkinnon suorittajista keskeyttää opintonsa jopa kymmenen prosenttia. Osa nuorista ei pääse peruskoulun jälkeen jatkamaan toisen asteen opintojaan aloituspaikkojen puutteen vuoksi. Opetusministeri Sari Sarkomaa mukaan peruskoulun päättäneistä jatko-opintojen ulkopuolelle jäi vuonna 2006 4000 nuorta. Kasvua oli kaksi prosenttiyksikköä edellisvuodesta. Ministeriöiden laskelmien mukaan syrjäytyneitä nuoria on Suomessa 15 000 - 17 000(Työministeriö 2008).

Monet ammattikoulutuksen ulkopuolelle jääneistä tarvitsevat erityistä tukea opinnoissaan. Erilaiset projektit ja hankkeet ovat ottaneet vastuuta näiden nuorien tukemisesta ja heidän syrjäytymisen ehkäisystä. Nuorten työpajatoiminta on valtakunnallisesti järjestäytynyt toimintamalli koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten auttamiseksi. Ammatillisen perustutkinnon keskeyttäneiden nuorten saattamiseksi takaisin koulutukseen on lähdetty kehittämään nuorten työpajojen ja ammattioppilaitosten yhteistyötä (Valtakunnallinen työpajayhdistys 2008).

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden järjestäytynyt opetus toisella asteella on haasteiden edessä. Tarvitaan uudenlaisia käytäntöjä opetukseen, jossa yhdistyvät käytännön läheisyys ja teoriaopetuksen tukitoimet. Erityisoppisopimusopiskelu on yksi tällainen mahdollisuus, jossa tukitoimilla käytännön työssä ja teoriaopetuksessa voidaan räätälöidä yksilöllinen opiskelupolku työelämään.

Selvitän tässä kehittämishankkeessa oppisopimuksen toimintamallia erityistä tukea tarvitsevan nuoren väylänä ammatilliseen perustutkintoon. Erityistä tukea tarvitsevien nuorten koulutuspolut ovat usein täynnä esteitä ja pettymyksiä. Monet koulutusmahdollisuudet sulkeutuvat ja epäonnistumiset heikentävät itsetuntoa entisestään. Työpainotteinen ja käytännön läheinen opiskelu sopii monille erityistä tukea tarvitseville nuorille. Ongelmana on tällaisten opiskelupaikkojen puute, jossa käytäntö ja teoria yhdistyvät työssäopiskeluna. Erityisoppisopimus on uusi opiskelumahdollisuus, jolle ei ole vielä muodostunut pysyviä käytänteitä. Erityisoppisopimusopiskelussa opiskelijan erityisen tuen tulee tarvittaessa toteutua työssä, opetuksessa ja näyttötilanteissa. Tämä on hyvin haasteellinen erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan opiskelun toteuttamisen toimintaympäristö.

Olen saanut olla tukemassa ja ohjaamassa erityisoppisopimusopiskelijaa työpaikassani, Suonenjoen Rivertech ry:ssä. Kehittämishanke käynnistyi keväällä 2007, kun aloimme selvittää työharjoittelussa hyvin menestyneen nuoren tulevaa koulutuspolkua. Nuoren opiskelut perusopetuksessa olivat jääneet pahasti keskeneräisiksi ja haku ammattioppilaitokseen ei ole mahdollista ilman päättötodistusta. Peruskoulun pettymysten jälkeen ammatin

hankkiminen työssäopiskelua hyödyntäen oli nuoren oma tahto. Kun mikään muu opiskelumalli ei häntä kiinnostanut, päädyimme oppisopimuskoulutukseen, jossa huomioitaisiin erityisen tuen tarve. Savon oppisopimuskeskus, Savon ammatti- ja aikuiskoulutuskeskus, Suonenjoen Rivertech ry ja nuori ovat yhteistyössä suunnitelleet ja sopineet opiskelijan opintojen järjestämisestä erityisoppisopimuksena. Opiskelijan myönteinen edistyminen ammatillisessa kasvussa ja elämönhallinnassa rohkaisivat minua selvittämään erityisoppisopimuksen juurruttamista hyväksi käytännöksi ammatillisessa perusopetuksessa. Opiskelijan ohjaaminen ja tukeminen ovat kehittäneet koko työyhteisöä ja kehittäneet yhteistyötä toisen asteen opetukseen.

2. KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA

2.1. Teoreettinen perusta

Eryityiskasvatus opetuksessa perustuu erityispedagogiikkaan.

Eryityispedagogiikka tieteenä pyrkii löytämään vammaisten ja erityistukea tarvitsevien ihmisten auttamiseen soveltuvia teoreettisia lähestymistapoja, toimintamalleja ja käytänteitä. Yhteistyö monien tieteenalojen kanssa on hyvin kiinteää, kun tutkitaan ihmisen kehitys ja käyttäytymishäiriöitä (Hautamäki, Laitinen, Moberg & Tuunanen 1996 16,17). Eryityisopetuksen tavoitteena on antaa kaikille mahdollisuus itsensä kehittämiseen, kasvuun oppimiseen omista edellytyksistä ja elämäntilanteista lähtien (Mänty 2000, 75). Aikuisuuteen siirryttäessä on erityiskasvatusta ja -opetusta tarkasteltava laajemmassa kontekstissa, erityispedagogiikka ja tieteenalan sovellukset asettuvat osaksi kuntoutusta ja kuntouttavia toimenpiteitä (Ladonlahti 2000, 23). Ammatillisen erityisopetuksen tavoitteet ovat opiskelijan sijoittuminen koulutuksen jälkeen työelämään, elämän hallinnan taitojen kehittyminen ja jatko-opintokelpoisuus. Eryityisopetuksessa tavoitteena on päästä samoihin päämääriin ja tutkintoihin kuin muussakin ammatillisessa koulutuksessa (Mänty 2000, 76).

Savon ammatti- ja aikuisopiston opetus- ja kasvatustyön perustana on kunnioittava ihmiskäsitys. Opetussuunnitelmatyön lähtökohtana on se, että jokainen ihminen on arvokas ja ainutkertainen. Jokaisella ihmisellä on oikeus

ihmisarvoiseen elämään ja ihmisarvoiseen työhön sekä tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin opiskella. Ihmisen perusolemukseen kuuluu pyrkimys hyvään ja itsensä kehittämiseen. Tällainen ihmiskäsitys korostaa opiskelijan roolia aktiivisena toimijana, joka on halukas oppimaan ja kehittymään. Jokainen opiskelija on yksilö, joka haluaa tehdä opiskelussaan yksilöllisiä valintoja ja vaikuttaa itse omaan oppimiseensa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita yksin selviytymisen vaatimusta vaan täysimääräistä osallisuutta ja yhteistyötä. Yksilöllisyys on muiden erilaisuuden hyväksymistä ja kunnioittamista sekä erilaisten opiskelijoiden kokemusten ja opiskelutyylien ottamista huomioon. Vastuullinen ihminen pitää huolta myös toisista ja erityisesti heistä, jotka eivät selviydy täysipainoisesti omin voimin (Savon ammatti- ja aikuisopisto 2007).

2.2. Erilaisen oppijan tunnistaminen

Suomessa koulutuksellinen tasa-arvo edellyttää, että jokaisella täällä asuvalla on oppimis- ja toimintaedellytyksistä riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ammatilliseen koulutukseen (Savon ammatti- ja aikuisopisto 2007). Erityisopetuksesta on säädetty laissa, mikä takaa, että vammaisuuden, sairauden kehityksestä viivästymisen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi erityisiä opetus- ja oppilashuoltopalveluja tarvitsevien opiskelijan tulee saada opetusta erityisopetuksena. Koulutuksen järjestäjän erityisenä tehtävänä on huolehtia erityisopetuksen järjestämisestä (L 21.8.1998/630).

Oppilaitoksessa opiskelijan oppimisvaikeuksien tunnistaminen ja tuenpiiriin ohjaaminen on opettajien ja oppilashuoltotoiminnan tehtävä. Opiskelijahuollossa toimivat kuraattori, opiskelijaterveydenhoitaja, lääkäri ja psykologi (Hämäläinen, R., Liidas, S., Taarna, V. & Valkama, A. 2007, 189). Erityisopetuksen tarpeen määrittely tehdään jokaiselle opiskelijalle yksilöllisesti opetussuunnitelman toteuttamisen mahdollistamiseksi (L 21.8.1998/630). Koulutuksen järjestäjä voi päättää, mitkä ovat erityisopetuksen saannin perusteet, määrittelykriteereinä käytettään yleensä perusopetuksen päättötodistusta ja opiskelijasta saatavilla olevia niveltietoja. Lisäksi suoritetaan haastatteluja ja erilaisia perusvalmiuksien

kartoituksia(Savon ammatti- ja aikuisopisto 2007). Tilastokeskuksen luokitusta käytetään erityisopetuksen määrittelyn tukena, missä luokittelun perusteena käytetään eniten vaikuttavaa vaikeutta tai vammaa. Luokittelu on määritelty vuodesta 2004 lähtien tilastointia varten seuraavasti:

01. Hahmottamisen, tarkkaavaisuuden ja keskittymisen vaikeudet
esim. AD/HD tai ADD
02. kielelliset vaikeudet esim. AD/HD tai ADD
03. vuorovaikutuksen ja käyttäytymisen häiriöt, kuten sosiaalinen sopeutumattomuus
04. lievä kehityksen viivästyminen, sosiaalinen sopeutumattomuus
05. vaikea kehityksen viivästyminen; keskivaikea tai vaikea kehitysvamma
06. psyykkiset pitkäaikaissairaudet, esim. mielenterveyden ongelmat, päihdekuntoutujat
07. fyysiset pitkäaikaissairaudet kuten allergia, astma diabetes, epilepsia, syöpä
08. autismiin tai Aspergerin oireyhtymään liittyvät oppimisvaikeudet
09. liikkumisen ja motoristen toimintojen vaikeus kuten allergia, astma diabetes, epilepsia, syöpä
10. kuulovamma
11. näkövamma
12. muu syy, joka edellyttää erityisopetusta(Tilastokeskus 2005).

2.3. Yhteistyö opetussuunnitelman laatimisessa

Opetussuunnitelma tulee, laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa, mikäli opiskelijan tukitoimien toteuttaminen sitä vaatii. Koulutuksen järjestäjällä tulee olla ohjeistus ja toimintatavat kodin ja oppilaitoksen yhteistyöhön sekä opiskelijahuollon järjestämiseen(Opetusministeriö 2002). Erityisopetusta saavalla opiskelijalla on oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin sekä erityisiin apuvälineisiin. Vammaisille opiskelijoille järjestettävistä muista palveluista ja tukitoimista säädetään erikseen

laissa.(L479/2003). Erityisopetusta järjestettäessä noudatetaan OPH:n antamia opetussuunnitelman perusteita, koulutuksen järjestäjän toimintasääntöä sekä oppilaitoskohtaista opetussuunnitelmaa. Opetussuunnitelma sisältää ohjaussuunnitelman, työssäoppimissuunnitelman ja ammattiosaamisen näyttösuunnitelman. Opiskelijaa koskevan tiedon siirtämisessä noudatetaan lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta (L1999/621)

Laissa on turvattu, miten opiskelija voi hakea oikeusteitse muutosta koulutuksen järjestäjän päätökseen, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, opiskelijan määräaikaista erottamista, opiskelijan erottamista opiskelija-asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi, koulutuksesta pidättämistä rikostutkimuksen ajaksi(L 26.7.1996/586). Opiskelija voi hakea muutosta valittamalla lääninhallitukselle koskien opiskelijaksi ottamista, HOJKS- asiakirjaa, erityisiä opetusjärjestelyjä, opintojen hyväksi lukemista, säädettyä opiskeluaikaa, opiskelijan eronneeksi katsomista ja opiskeluoikeuden menettämistä (L 21.8.1998/630).

3. OPPISOPIMUSKOULUTUS

3.1. Oppisopimus perustuu työsuhteeseen

Oppisopimuskoulutus on määräaikaiseen työsuhteeseen perustuvaa ammatillista koulutusta, jota täydennetään ammattioppilaitoksissa tai aikuiskoulutuskeskuksissa järjestettävillä tietopuolisella koulutuksella. Oppisopimuskoulutuksen alaikäraja on 15 vuotta ja opiskelu soveltuu sekä nuorille että aikuisille, joilla on koulutukseen soveltuva työpaikka. Työnantaja maksaa työntekijälle työehtosopimuksen mukaista palkkaa työssä oppimisen ajalta. Tietopuolinen koulutus ja tutkintotilaisuuksien järjestäminen kustannetaan oppisopimuskeskuksen rahoituksella(Oppisopimuksella ammattiin 2007).

Oppisopimisopiskelun osallistumiskynnyksen madaltaminen ja oppimisprosessien suunnittelu edellyttää yhteistyötä työhallinnon, opetushallinnon ja työttömien henkilöiden työmarkkinavalmiuksien

parantamisen yhteistyötahojen kesken. Erityisesti paikallisten toimijoiden tulisi yhteistyössä rakentaa yksilöllisiin koulutuspolkuihin perustuvat palvelukokonaisuudet(Opetusministeriö 2004).

3.2. Koulutuksen järjestäjän vastuu

Oppisopimuskoulutuksen järjestäjä, oppisopimuskeskus, on velvollinen vastaamaan kaikesta oppisopimuskoulutuksen johdosta ja valvonnasta. Oppisopimuskoulutuksella voi opiskella pääasiassa samoihin ammatillisiin perustutkintoihin, ammattitutkintoihin ja erikoisammattitutkintoihin kuin oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa. Nykyisin myös yrittäjillä on mahdollisuus kouluttautua oppisopimuksella.

Oppisopimuskoulutuksessa työpaikan ja työtehtävien on vastattava suoritettavan tutkinnon perusteita ja ammattitaitovaatimuksia. Oppisopimuskoulutus on tutkintoon valmistavassa koulutuksessa kestoaltaan yleensä 2-3 vuotta. Oppisopimuskoulutuksessa tehdään aina henkilökohtainen opiskeluohjelma, jossa opiskelijan aikaisempi työkokemus ja koulutus otetaan huomioon(Savon oppisopimuskeskus 2007).

3.3. Koulutuskorvaus ja palkkatuki

Työnantajalle maksetaan koulutuskorvausta ja opiskelija saa työehtosopimuksen mukaista palkkaa työssä oppimisen ajalta sekä taloudellista tukea tietopuolisen opetuksen ajalta. Oppisopimuksen aikana työnantajalle maksetaan aina koulutuskorvausta työssäoppimisen ohjauksesta aiheutuneista kustannuksista. Koulutuskorvaus sovitaan tapauskohtaisesti oppisopimusta tehtäessä ja koulutuskorvauksen maksaa oppisopimustoimisto tai oppisopimuksen järjestävä oppilaitos. Koulutuskorvaus maksetaan yleensä jaksojen mukaan kaksi tai kolme kertaa vuodessa tai kertakorvauksena koko oppiajalta. Koulutuskorvauksen määrä riippuu koulutusalaista ja tietopuolisen koulutuksen hinnasta ja siitä maksaako työnantaja opiskelijalle palkan teoriapäivien osalta(Oppisopimus opas 2008).

Mikäli oppisopimuskoulutukseen otetaan työtön tai työttömyysuhan alainen työnhakija, voi työnantaja saada myös työvoimahallinnon maksamaa palkkatukea. Palkkatuki muodostuu kahdesta osasta, perustuesta ja lisäosasta. Oppisopimuksen osalta palkkatukea voidaan maksaa koko oppisopimuksen ajalta. Palkkatuen hakee työnantaja ja sen määrästä päättää se työvoimatoimisto, jossa palkattava henkilö on työnhakijana.

Yleensä opiskelija hankkii oppisopimustyöpaikan itse ottamalla yhteyttä työnantajiin. Usein oppisopimusopiskelua edeltää työharjoittelujakso, kesätyö tai lyhyt työsuhde, minkä aikana opiskelija osoittaa sitoutumista työyhteisöön. Oppisopimusasioissa työnantajaa ja opiskelijaa palvelee alueen oppisopimuskeskus, työvoimaatoimista ja oppisopimuskoulutusta järjestävät oppilaitokset (Oppisopimus opas 2008).

3.4. Arviointi ja todistus

Oppisopimuskoulutuksessa opiskelija osoittaa osaamistaan tutkintotilaisuuksissa. Henkilö, jolla on laaja ja monipuolinen ammatillinen osaaminen, voi osoittaa ammattitaitonsa tutkintotilaisuuksissa ilman näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta. Usein kuitenkin tutkinto suoritetaan valmistavan koulutuksen yhteydessä aidoissa työtilanteissa. Tutkintosuoritukset arvioivat työnantajan, työntekijöiden sekä näyttötutkinnon järjestäjän edustajat kolmikantaisesti. Kun tutkinnon suorittaja on osoittanut tutkinnon ammattitaitovaatimukset hyväksytysti, opiskelija saa tutkintotodistuksen. Tutkintotodistuksen myöntää alan tutkintotoimikunta. Opiskelija saa todistuksen oppilaitoksen kautta (Savon oppisopimuskeskus 2007).

Oppisopimusaikana opiskelijan työssäoppimista arvioidaan koko ajan työpaikalla, mutta varsinainen arviointikeskustelu käydään yleensä kolme kertaa vuodessa oppisopimuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti. Oppisopimuksessa opiskelevalla on aina oltava nimetty vastuullinen työpaikkakouluttaja. Arviointikeskustelun käyvät opiskelija ja hänen työpaikkakouluttajansa, joka antaa palautteen myös muiden ohjaamiseen

osallistuneiden puolesta. Opiskelija arvioi myös itse osaamistaan. Arviointikeskustelusta lähetetään raportti oppisopimuskoulutuksen järjestäjälle (Savon oppisopimuskeskus 2007).

Oppisopimuksen päätyttyä työnantaja tai työpaikkakouluttaja antavat opiskelijalle hänen ammatillisesta osaamisestaan päättöarvioinnin. Jokainen tutkinnon osa arvioidaan työssä oppimisen osalta asteikolla 1–5 oppisopimuskoulutuksen järjestäjän arviointiohjeen mukaisesti. Tietopuolisen koulutuksen järjestävä oppilaitos antaa opiskelijalle arvioinnin. Työssäoppimisen ja tietopuolisten opintojen järjestäjän arvioinnit muodostavat oppisopimiskeskuksen kirjoittaman osallistumistodistuksen. Opiskelija saa myös erillisen tutkintotodistuksen sen alan tutkintotoimikunnalta, kun näytöt on suoritettu (Opetushallitus 2007).

4. ERITYISTÄ TUKKEA TARVITSEVAN OPISKELIJAN OPPISOPIMUS

4.1. Erityisoppisopimus

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan erityisopetusta tulee järjestää, mikäli erityisopetuksen perusteet opiskelijan kohdalla täyttyvät. Erityisopetuksena ei kuitenkaan pidetä tukiopetusta, joka annetaan opinnoissa tilapäisesti jälkeen jääneille tai oppilaalle, jolla on lieviä oppimis- tai sopeutumishäiriöitä (Savon ammatti- ja aikuisopisto 2007). Opiskelijan erityisopetuksen tarve tulee huomioida myös oppisopimusopiskelussa. Oppisopimusopiskelu tapahtuu lähes kokonaan työpaikkaopiskeluna, joten oppimisvaikeudet jäävät usein huomioimatta. Toisaalta oppisopimusopiskelupaikoista on kova pula ja taidokkaat opiskelijat saavat usein vapaat opiskelupaikat. Työnantajat haluavat minimoida heille aiheutuvat ohjaus- ja palkkakustannukset.

Erityisoppisopimuksen solmiminen vaatii hyvää yhteistyötä opiskelijan, työpaikan, koulutuksen järjestäjän ja oppisopimustoimiston välillä. Koulutuksen järjestäjä on avainasemassa tunnistamassa opiskelijan tuentarpeet aiemmista asiakirjoista tai sen hetkisestä elämän tilanteesta.

Koulutuksen järjestäjällä on käytettävissä erityisopetuksen suunnitelma, minkä mukaisesti erityisen tuen tarve voidaan suunnitellusti huomioida oppisopimusopiskelussa. Oppisopimukseen voidaan myös tarvittaessa tehdä aina muutos, mikäli esimerkiksi erityisen tuen tarve ilmenee oppisopimusopiskelun jo alettua (Savon oppisopimuskeskus 2007).

4.2. Henkilökohtaistaminen

Opetushallituksen henkilökohtaistamismääräyksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulee tunnistaa ja tunnustaa opiskelijan osaaminen, ennen koulutuksen käynnistämistä. Osaaminen muodostuu aiemmasta koulutuksesta ja työkokemuksesta (Opetushallitus 2007). Henkilökohtaistaminen tulee huomioida koulutuksen suunnittelussa, käynnistyksessä ja toteutuksessa. Henkilökohtaistaminen on kirjattava aisakirjaksi näyttötutkinnon ja siihen valmistavan koulutuksen hakeutumisessa, tutkinnon suorittamisessa ja ammattitaidon hankkimisessa. Osaamisen tunnistamisen perusteella arvioidaan, miltä osin henkilölle voidaan hänen esittämiensä asiakirjojen perusteella ehdottaa ainoastaan osoitettu osaaminen tunnustettavaksi, henkilö on ohjattava suoraan hänelle soveltuvan tutkinnon, sen osan tai osien suorittamiseen tai henkilö on ohjattava tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen. Myös siinä sovitaan, miltä osin ja millä tavoilla, valmistavassa koulutuksessa tai työssä, tutkinnon suorittajan on hankittava lisää tutkinnon perusteissa määriteltyä ammattitaitoa pystyäkseen suorittamaan näyttötutkinnon. Opiskelija tulee ohjata tasollisesti hänelle soveltuvaan tutkintoon (Opetushallitus 2008).

Oppisopimuskoulutuksessa koulutuksen järjestäjän vastuu korostuu, koska koulutuksen järjestäjä päättää sekä tietopuolisen että työpaikalla tapahtuvan koulutuksen määrän (Opetushallitus 2008). AIHE- projektissa on kehitetty näyttötutkinnon laadun ja vaikuttavuuden parantamista aikuisopiskelun henkilökohtaistamisen avulla. Osaamisen tunnistamisen apuna on käytetty erilaisia lähtötason kartoitusmenetelmiä, kuten haastattelut, testit, itsearviointi, lausunnot ja työkokeilut. Tunnistettua osaamista verrataan ja analysoidaan

suhteessa tutkintovaatimukseen. Tutkinnon suorittaja on oman osaamisensa asiantuntija (AIHE-projekti 2004, 13).

Opetusministeriön kirjeessä opetuksenjärjestäjille 19.06.2008 opetusministeriö korostaa, että henkilökohtaistamisella varmistetaan opiskelijoiden tasavertainen kohtelu ja edistetään opetusjärjestelmän luotettavuutta (Opetusministeriö 2008). Erityistä tukea tarvitseva opiskelija tulisi tunnistaa. Savon ammatti – ja aikuisopistossa opettaja kuraattorin, erityisopettajan ja opinto-ohjaajan kanssa yhdessä arvioi erityisopetuksen tarpeen perustuen peruskoulun päättötodistukseen, taustatietoihin ja ryhmänohjaajan haastatteluun, perusvalmiuksien testaukseen, peruskoulusta toimitettuihin tietoihin ja joustavan haun kautta siirtyneisiin tietoihin sekä muihin yksilöllisiin tietoihin (Savon ammatti- ja aikuisopisto 2007).

4.3. Erilaisen oppijan tukitoimet

Ammatillisen erityisopetus mahdollistaa opiskelijalle hänen omien kykyjensä mukaisen opetuksen järjestämisen ja tavoitteet. Erityisopetus tarjoaa pitkäkestoista ja suunnitelmallista opetusta opiskelijalle opintojen aikana (Toiminta suunnitelmaksi 2005, 5). Asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta 811/1998 säädetään, että erityisopetusta saavalle opiskelijalle tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS. HOJKS:ssa tulee ilmetä opiskelijan suorittama tutkinto, opetussuunnitelma, näyttötutkinnon perusteet, tutkinnon laajuus ja henkilökohtainen opetussuunnitelma (Opetusministeriö 2004). HOJKS:iin tulee kirjata myös erityisopetuksen peruste sekä opetuksessa ja oppilashuollossa annettavat erityiset tukitoimet sekä muut opiskelijalle annettavat henkilökohtaiset palvelu- ja tukitoimet (A 6.11.1998/811). HOJKS on opetuksen ja oppimisen työsuunnitelma ja virallinen asiakirja. Sen laativat yhdessä opettajat, oppilashuoltohenkilöt, terapeutit, avustajat, vanhemmat ja mahdollisuuksien mukaan oppilas itse. Se käsittää kuvauksen oppilaan vahvuuksista ja kehitysalueista sekä opetuksen järjestämisestä yleisopetuksessa ja / tai erityisopetuksessa. HOJKS on opiskelijalle, opettajalle ja oppilashuollolle välinen vuorovaikutukseen, mahdollisuus opinnoista keskusteluun

organisoidusti ja suunnitelmallisesti. Sen avulla on mahdollisuus jakaa tietoa, ennakoita ja ohjata opintojen kulkua. (Ikonen & Virtanen 2003, 89)

Erityistä tukea tarvitseva opiskelijan HOJKS- asiakirjaan sisällytetään kaikille opiskelijoille laadittava henkilökohtainen opiskelusuunnitelma eli HOPS. Siinä näkyvät hyväksi luetut opinnot, valinnaiset opinnot, työssäoppimisen suunnitelma eli TOPS, erityiset opetusjärjestelyt ja opiskelijan opintojen kulkua koskevia asioita. HOPS:iin tehtävänä on tukea opiskelijan itsearviointia ja urasuunnittelua. HOPS:ssa on tutkinnon tavoitteet, ajoitus, opintojen suorittaminen ja suoritustavat sekä arviointi. HOJKS sisältää myös ammattiosaamisen näyttöä koskevan suunnitelman sekä siirtymäsuunnitelman opinnoista työelämään. Kaikkia näitä asiakirjoja toteutumista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. Ne muotoutuvat opintojen edetessä ja muodostavan eräänlaisen portfolion, jonka avulla opiskelijan kehittymistä ja kasvua on mahdollista seurata (Toiminta suunnitelmaksi 2005, 15).

Savon ammatti- ja aikuisopistossa erityisopetuksen peruste määritellään moniammatillisesti. Perusteen määrittelyssä tarvitaan erityisopettajan ja / tai sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opiskelijan verkoston asiantuntemusta. Opiskelijahuoltoryhmän esittämän HOJKSin vahvistaa alan koulutuspäällikkö allekirjoituksellaan ja viranhaltijapäätöksen opetuksen antamisesta erityisopetuksena tekee toimialueen rehtori. Erityisoppisopimuksessa HOJKSin laadintaa osallistuu myös työpaikkakouluttaja. HOJKS on opiskelijan asiakirja, mikä takaa hänelle laadukkaan opetuksen. Täysi-ikäinen opiskelija hyväksyy HOJKSin allekirjoituksellaan, alle 18 vuotiaan vanhempi allekirjoittaa sen. HOJKSia täydennetään jatkuvasti opiskelijan kanssa opintojen edetessä (Savon ammatti- ja aikuisopisto 2007).

Oppisopimusopiskelun järjestäminen erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle tulisi ottaa huomioon korotettuna koulutuskorvauksena työnantajalle. Oppisopimuskoulutuksessa työnantajalle maksetaan työpaikalla tapahtuvan koulutuksen järjestämistä varten korvausta sen mukaan mitä koulutuksesta arvioidaan työnantajalle aiheutuvan kustannuksia. Kustannuksia arvioitaessa otetaan huomioon koulutusala, suoritettava tutkinto sekä opiskelijan kokemus

ja opintojen vaihe. Koulutuksen järjestäjä ja työnantaja sopivat korvauksesta kunkin oppisopimuksen osalta ennen sopimuksen hyväksymistä ottaen huomioon, mitä asianomainen ministeriö ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 46 §:n nojalla määrää. (L 21.8.1998/630).

4.4 Työpaikkakouluttaja ohjaa ja tukee

Työpaikkakouluttaja on työpaikan työntekijä, joka toimii oppisopimusopiskelijan ohjaajana. Työpaikkakouluttaja on oman alansa ammattilainen, joka tuntee hyvin ammattialansa ja kykenee ohjaamaan ja tukemaan opiskelijaa monipuolisesti. Työpaikkakouluttaja vastaa työpaikalla tapahtuvasta koulutuksesta, mikä on n. 80 % koko opiskelusta. Hänen tärkeimmät tehtävät ovat opiskelijan perehdyttäminen, työssäoppisen suunnitelman laatiminen, sopiminen työssäoppimisen järjestelyistä, ohjaus ja tuki sekä arviointi (Savon oppisopimuskeskus 2007).

Oppisopimuskoulutuksessa työpaikkakouluttajalla on keskeinen rooli koulutuksen onnistumisessa. Kouluttaja on suunnittelija, ohjaaja, esimerkin antaja, arvioija, kannustaja ja ammattiosaaja. Onnistuakseen opiskelija tarvitsee tukea. Varsinkin erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ohjaus vaatii osaamista ja hyvää yhteistyötä oppilaitoksen ja oppisopimuskeskuksen kanssa. Oppisopimustoimisto järjestää työpaikkakouluttajakoulutusta, missä perehdytetään oppisopimuskoulutuksen rakenteeseen ja opetussuunnitelmaan, selvitetään työpaikkakouluttajan tehtävät sekä annetaan tietoa ohjausmenetelmistä ja yhteistyöverkostosta.

4.4.1. Perehdyttäminen

Opiskelija tutustuu työpaikkakouluttajan ohjauksessa työpaikkaan ja henkilöstöön. Muille työntekijöille kerrotaan, että opiskelija on koulutuksessa ja tarvitsee tietoa ja tukea. Oppisopimusopiskelijan on tärkeää tuntee kuuluvansa työyhteisöön, jossa hän työskentelee ja opiskelee. Työyhteisön

pelisääntöjen hallinta on osa työkuultuuria. Pehdyttämisen tärkeänä tehtävänä on opiskelijan ja työyhteisön sitouttaminen oppisopimusopiskeluun.

4.4.2. Henkilökohtainen opiskeluohjelma

Opiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma perustuu valtakunnallisiin tutkinnon perusteisiin sekä työpaikan ja opiskelijan omiin tavoitteisiin ja koulutustarpeisiin Työpaikkakouluttaja ja opiskelija laativat yhdessä työpaikalla tapahtuvan koulutuksen tavoitteet ja toteutuksen.

Työssäoppimisen suunnitelma, TOPS, on osa opiskelusuunnitelmaa HOPS:a, minkä toisen osan muodostaa oppilaitoksen tietopuolisen koulutuksen suunnitelma. Henkilökohtaisessa näyttösuunnitelmassa, HENSU:ssa määritellään, mitä näyttöjä opiskelija antaa, missä ja milloin ne suoritetaan sekä millä tavoin ne annetaan (Savon oppisopimuskeskus 2007).

Tavoitteena on, että tietopuolinen opetus ja käytäntö kulkevat käsi kädessä. Hyvä ja huolellinen suunnittelu varmistaa, että tutkinnossa vaadittava ammattitaito koko laajuudessaan opitaan työssä ja oppilaitoksessa. Opiskelija tutustutaan huolella tutkinnon perusteisiin. Opiskelu suunnitellaan ja toteutetaan huomioiden opiskelijan lähtötaso ja tavoitteet sekä työpaikan tarpeet. Tietopuolinen kouluttaja ohjaa tarvittaessa suunnittelua koulutuksen tavoitteista ja sisällöistä. Oppilaitoksen edustaja vastaa tietopuolisen koulutuksen ja näyttöjen suunnittelusta (Savon oppisopimuskeskus 2007). Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan HOJKSissa huomioidaan työpaikan, oppilaitoksen sekä ulkopuolisen tuen tarve oppisopimuksen toteutumiseksi.

4.4.3. Työssäoppimisen järjestäminen ja arviointi

Työpaikkakouluttaja organisoii opiskelijan työssäoppimisen käytännön järjestelyt työpaikalla. Työssäoppimisen pitää sisältää monipuolisia ja ammattitaitoa tukevia tehtäviä. Työpaikkakouluttajan tulee huomioida opiskelijan työturvallisuusnäkökohdat sekä asianmukaiset työtilat ja -välineet. Työpaikkakouluttajan ja opiskelijan yhteistyö on tärkeää, heidän pitäisi löytää

hyvä ja toimiva ohjaustapa, mikä palvelisi opintojen etenemistä. Opiskelijan ohjaus opiskelujen alkuvaiheessa on tiivistä ja vähenee opiskelujen edetessä (Savon oppisopimuskeskus 2007).

Oppisopimiskouluttajan palautteen antaminen on tärkeä osa opiskelijan kehittymistä. Palaute kertoo miten opiskelija on edistynyt ja mitä vielä tulisi oppia. Palautekeskustelut kehittävät myös opiskelijan itsearviointitaitoa. Palaute ohjaa opiskelijaa kehittämään toimintaansa (Savon oppisopimuskeskus 2007).

Oppisopimusopiskelussa tehdään väliarviointeja ja koulutuksen päätyttyä päättöarviointi. Väliarvioinnissa neljän kuukauden välein työpaikkakouluttaja arvioi HOPSin toteutumisesta, oppimisympäristöjä ja ammatillista kehittymistä. Arviointikeskustelussa opiskelija kertoo mitä uusia asioita, työtehtäviä ja toimintamalleja hän on oppinut, missä hän on onnistunut ja mitkä asiat ovat tuottaneet vaikeuksia. Työpaikkakouluttaja kertoo jatkuvan näytön perusteella opiskelijalle oman näkemyksensä ja arvioinnin (Savon oppisopimuskeskus 2007).

Arviointikohteina ovat: Tekniset- ja taloudelliset taidot, suunnittelu ja kehittämistaidot ja työelämän sosiaaliset taidot. Opiskelijan edistymistä verrataan HOPSiin ja tarvittaessa HOPSia tarkennetaan (Savon oppisopimuskeskus 2007).

5. ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVA OPISKELIJA SUONENJOEN RIVERTECH RY:SSÄ

5.1. Suonenjoen Rivertech ry

Suonenjoen Rivertech yhdistys ry on perustettu 1998. Työtoiminta sosiaaliyrityksessä aloitettiin 1999 vuoden alussa. Suonenjoen Rivertech ry:n tarkoituksena on toimia vajaakuntoisten, nuorten ja pitkäaikaistyöttömien henkilöiden työkyvyn edistämiseksi sekä ylläpitämiseksi. Toiminta-ajatuksena on edistää vajaakuntoisten, vammaisten, pitkäaikaistyöttömien ja erityisesti nuorten osallisuutta ja tarjota heille tuettu työympäristö työ kuntoutukseen ja koulutukseen, sekä ohjata ja valmentaa heitä työllistymään avoimille työmarkkinoille.

Suonenjoen Rivertech ry ylläpitää työ- ja toimintakeskusta, kahvilaa ja nuortentyöpajatoimintaa Suonenjoella. Työtoimintaan osoitettava henkilö voi olla työrahalla, kehotusrahalla, kuntouttavassa työtoiminnassa, työelämän valmennuksessa, työharjoittelussa, palkkatuella tai työsuhteessa. Asiakassuhde määräytyy asiakkaan toivomuksen, terveyden, valmennus- ja kuntoutussuunnitelman, työsuunnitelma ja ohjaavan tahon tarpeista. (Toimintakertomus 2007).

Suonenjoen Rivertech ry:n toiminnassa yhdistyvät yhdistys- ja liiketoiminnan periaatteet. Yhdistystoiminnan tarkoituksena on ylläpitää vajaakuntoisten työ kuntoutustoimintaa sekä tukea ja auttaa syrjäytymisvaarassa olevia henkilöitä työelämään ja koulutukseen. Suonenjoen Rivertech ry:n harjoittaman liiketoiminnan avulla tuetaan ja mahdollistetaan järjestön ylläpitämä kuntouttava työtoiminta. Liiketoiminta tarkoittaa omien tuotteiden ja palveluiden myyntiä niin, että yhdistys saa vuoden aikana katettua sosiaalisesta työpajatoiminnasta aiheutuneet kulut. Suonenjoen Rivertech ry:llä on sekä yhdistystoiminnan että liiketoiminnan tuloslaskelma (Toimintakertomus 2007).

Suonenjoen Rivertech ry:n toimintakertomuksen mukaan tuotantotyötä ovat sähkötuotteiden kokoonpano, pesula-, muutto-, kuljetus- ja siivouspalvelut,

taide- ja tekstiiliyksikkö, rakennusyksikkö, entisöinti- ja puusepänpaja ja kahvilatoiminta. Tuotannollisen työn kautta voidaan asiakkaille tarjota erilaisia aitoja ja keittäviä työympäristöjä. Työtoiminnassa korostetaan suunnitelmallisuutta, muutosta, kuntoutusta, kasvua kehittymistä, vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä. Kaikessa toiminnassa rakennetaan kehittyvää ja oppivaa työympäristöä.

Monilla meidän asiakkaila on ammatillisen koulutuksen tarve. Ammatillinen koulutus on usein vanhentunut tai puuttuu kokonaan. Erityisesti nuoret, jotka ohjautuvat toimintaamme ovat ajautuneet ammattikoulutuksen ulkopuolelle. Heillä on myös paljon haasteita elämänhallinnassa ja opiskelussa on ollut vaikeuksia. Tilanteen kartoitus ja ohjaus uudelleen koulutukseen onnistuu joidenkin nuorten osalta, mutta suuri määrä koulutuksen keskeyttäjiä tarvitsee pitkäkestoisia tukitoimia koulutuksen onnistumiseksi.

5.2. Alkukartoitus

Nuorille, joka on keskeyttänyt ammatillisen koulutuksen tai ei ole aloittanut lainkaan opiskelua, ohjataan usein Suonenjoen Rivertech ry:n nuortentyöpajatoimintaa työvoimatoimiston kautta. Nuorten työpajalla toteutetaan pitkäjänteistä ohjausta 16 – 25 vuotiaalle nuorille koulutus-, työnsaanti- ja itsenäisen elämän taitoihin liittyvissä asioissa. Tavoitteena toiminnassa on asiakaslähtöisen palvelun toteuttaminen ja tehostaminen yhteistyössä nuoren sidosryhmien kanssa. Nuorten työpajatoimintaan voi tulla nuoria kohtaavien ammattihenkilöiden ohjaamana, nuoren omasta aloitteesta tai vanhemman saattamana.

Nuorten työpajalla tehdään ensin lähtötilanteen selvitys, kartoitetaan yksilöllinen palvelutarve ja tehdään yksilöllinen pajasuunnitelma aikatauluineen. Pajasuunnitelmaan sisältyy yksilö- ja ryhmäkeskustelut, työelämä tietous, oppilaitosvierailut, työnantajatapaamiset, arjen hallinta ja työharjoittelut sekä virkistystoiminta. Jokainen nuori tekee myös osaamisestaan portfolion ja laatii työpaikkahakemuksen. Opiskelun aloittaminen on jokaisen ammattikouluttamattoman nuoren tavoite, joten

ammatinvalinta ja eri koulutusmahdollisuudet selvitetään pajajakson aikana. Työharjoittelujen avulla nuoret voivat kokeilla eri ammattialoja ja osoittaa työnantajalle osaamistaan. Nuorten työpajalla on myös mahdollisuus korottaa peruskoulun arvosanoja kymppiluokassa.

Nuorten työpaja ohjaa nuoria koulutukseen ammattioppilaitoksiin ja yrityksiin oppisopimusopiskelijoiksi. Kun nuorelle ei löydy sopivaa työharjoittelupaikka yrityksestä, voi hän tulla työharjoitteluun Suonenjoen Rivertechin työkeskukseen. Erityisen tuen tarve selvitetään ja nuori ohjataan hänelle sopivaan koulutukseen. Suonenjoen Rivertech ry:ssä on myös mahdollisuus suorittaa oppisopimuskoulutus, mikäli mitään muuta koulutusvaihtoehtoa ei ole tarjolla. Oppisopimusopiskelun järjestäminen on melko uutta toimintaa ja kohdistuu erityistä tukea tarvitseviin opiskelijoihin.

5.3. Erityisoppisopimuksen toteutus

Nuori on ensin Suonenjoen Rivertechissä työharjoittelussa. Työharjoittelun aikana nuori ohjataan sitoutumaan tavoitteelliseen työ- ja opiskelutoimintaan. Hän oppii suunnittelemaan oppimistaan huomioiden erityisen tuen tarpeen ja löytää motivaation pitkäkestoiseen opiskeluprosessiin. Työvoimatoimistosta selvitetään palkkatuen saatavuus, taso ja kesto. Palkkatuki päätös on välttämätön edellytys koulutuksen käynnistymiselle. Päätös palkkatuesta tulee tehdä ennen oppisopimuskoulutuksen alkamista.

Ennen oppisopimuksen solmimista selvitetään opiskelijan aiempi opiskelu- ja työhistoria. Oppilaitoksessa tehdään opiskelijan aiemmin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen sekä erityisen tuen tarpeen kartoitus. Tämän jälkeen voidaan tehdä HOJKS ja henkilökohtainen opiskeluohjelma. Nämä asiakirjat selvittävät erityisen tuen tarpeen, millä perusteella voidaan maksaa tuen tarpeen mukaista korotettua koulutuskorvausta sekä oppilaitokselle että työnantajalle.

Korotettu koulutuskorvaus mahdollistaa HOJKS:in mukaiset opiskelun tukitoimien järjestämisen ja takaa opiskelijan suoriutumisen opinnoissa.

Työnantaja ja oppisopimusopiskelija solmivat määräaikaisen työsopimuksen oppisopimusopiskelujen keston ajalle. Opiskelija saa oppisopimuksen ajalta työehtosopimuksen mukaista palkkaa ja työnantaja huolehtii lakisääteisistä työnantajan velvollisuuksista. Lähiopetuspäivistä oppilaitoksessa ja tutkintotilaisuuksiin osallistumisesta opiskelijalle maksetaan opintososiaalisia etuja, ellei hänelle näiltä päivältä makseta palkkaa.

Ennen oppisopimuksen solmimista on useita yhteisiä palaverieita opiskelijan, työpaikan edustajien, oppilaitoksen opettajien ja oppisopimuskeskuksen oppisopimuskoordinaattorin kesken. Hyvä suunnittelu, yhteistyö ja tukitoimista sopiminen varmistavat erityisoppisopimusopiskelun onnistumisen. Opiskelijan on hyvä tiedostaa omat oppimisvalmiutensa.

Opiskelusta noin 80 % tapahtuu työpaikalla, joten työpaikan tulee kyetä järjestämään monipuolista työtä ja opiskelijalle nimetyn työpaikkakouluttajan tulee olla sitoutunut tehtäväänsä. Oppisopimusopiskelijan tuki ja kannustus on myös koko työyhteisön tehtävä.

Työpaikkakouluttajalle Savon oppisopimuskeskus järjestää työpaikkakouluttajakoulutusta. Tämä koulutus antaa perusvalmiudet toimia työpaikkakouluttajana. Koulutuksessa selvitetään työpaikkakouluttajan tehtävät opintojen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa sekä opiskelijalle suunnatussa ohjauksessa. Työssäopiskelussa tulee olla kokoajan koulutuksellinen sisältö, mikä vie opiskelijan opintoja eteenpäin. Työpaikkakouluttaja vastaa arvioinnin järjestämisestä, väliarviointeja tehdään neljän kuukauden välein. Väliarvioinnissa arvioidaan oppimisympäristöjä, ammatillista kehittymistä HOPS:n toteutumista. Tärkeää on että, opiskelijan hyväksyy arvioinnin, minkä jälkeen työnantaja vasta saa koulutuskorvauksen arvioidulta ajalta. Päätösarviointi tehdään opiskelujen päätyttyä (Savon oppisopimuskeskus 2007).

Opiskelijan tehtävänä on sitoutua tekemään työpaikalla työtä. Hänen vastaa opiskelujensa etenemisestä osallistuen tietopuoliseen koulutukseen säännöllisesti ja pitäen kirjaa tietopuolisen opetuksen tunneista sekä osallistuu tutkintotavoitteisessa koulutuksessa tutkintotilaisuuksiin. Opiskelija yhdessä

työpaikkakouluttajan kanssa arvioi edistymistään ja hoitaa opintososiaalisten etujen hakemisen. Opiskelijan tekee oppimisestaan oppimispäiväkirjaa, mikä toimii arvioinnin apuna arviointikeskustelussa.

Tietopuolisen opetuksen järjestäjänä toimii Savon ammatti- ja aikuisopisto. Koulutus on monimuotokoulutusta, johon sisältyy lähipäiviä ja etätehtäviä. Opinnoista vastaava opettaja huolehtii HOPS:in, HENSU:n ja HOJKS:in valmistamisesta ja päivittämisestä yhteistyössä opiskelijan ja työpaikkaohjaajan kanssa. HOPS:in ja HENSU:n laadinnan perustana ovat ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet, jotka tarkennetaan opiskelijan ja työpaikan edellytysten mukaisesti (Puusepän koulutusohjelma). Tietopuolista opetusta arvioivat opettaja ja opiskelija yhdessä.

Savon oppisopimuskeskuksen tehtävänä on vastata oppisopimuskoulutuksen kokonaisuudesta. Oppisopimuskeskus vastaa yhteistyöstä oppilaitoksen, työpaikan ja opiskelijan kanssa. Oppisopimuskeskus on varmistanut Suonenjoen Rivertechin kelpoisuudesta oppisopimuskoulutuspaikaksi sekä hankkinut tietopuolisen koulutuksen ja näytöt Savon ammatti- ja aikuisopistolta. Savon oppisopimuskeskus seuraa opiskelijan etenemistä. Opiskelun arviointi tehdään sähköisesti Savon oppisopimuskeskuksen verkkopalvelun välityksellä. Arvioinnin yhteydessä, ilmoitetaan työtunnit, tietopuolisen koulutuksen tunnit ja sekä poissaolot. Arvioinnin ja työ- ja opiskelutunnit hyväksyy vielä opiskelija omalla verkkopalvelimellaan. Oppisopimuskeskus tukee ja varmistaa opiskelijan onnistumisen ja hyväksyy mahdolliset muutokset oppisopimukseen (Savon oppisopimuskeskus 2007).

Erityisoppisopimusopiskelussa yhteistyö koulutuksen järjestäjän, opiskelijan ja työpaikan välillä on tiivistä. Erityinen tuki tulee yhdessä huomioida lähiopiskelussa, tutkintotilaisuuksissa ja työpaikalla. Suonenjoen Rivertechissä erityisoppisopimusopiskelun ohjausta ja tukemista toteutetaan tiimissä, jossa ovat mukana opiskelija, työpaikkakouluttaja ja toiminnanjohtaja. Työpaikkakouluttaja vastaa työpaikkakoulutuksen käytännöistä ja arvioinnista. Toiminnanjohtaja toimii pedagogisena ohjaajana ja huolehtii HOJKS:n toteutuksesta ja päivityksestä yhdessä opiskelijan ja työpaikkaohjaajan

kanssa. Käytännössä oppisopimusopiskelija työskentelee paljon vanhemman ammattimiehen työparina, missä toteutuu käytännön ammattitaidon työopetus sekä työidentiteetin siirtyminen oppipoika- kisälli mallin mukaisesti.

Työssäopiskelun aikana oppisopimusopiskelijan opiskelujen ja elämänhallinnan tukemisessa on mukana koko henkilöstö.

Opiskelijan opiskelua ja elämänhallintaa tuetaan myös tarvittaessa moniammatillisesti, varsinkin koulutuksen suunnittelu ja aloitusvaiheessa moniammatillisen verkoston tuki on välttämätöntä ja tärkeää. Hyvin toimiva sektorirajat ylittävä yhteistyö eri viranomaisten kanssa tukee yksilöä opiskeluprosessin kriittisissä vaiheissa varmistuen toimivan ohjauksen ja tuen erilaisissa elämänvaiheissa. Yhteistyötä tehdään mm. työvoimahallinnon kanssa, joka toimii myös oppisopimuksen rahoittajana.

Koulutuksen päätösvaiheessa työpaikkaohjaaja ohjaa oppisopimusopiskelijan siirtymistä työelämään. Työssä oppimisjaksoja voidaan järjestää yrityksissä, joissa voi löytyä opiskelujen päätyttyä työtä. Erilaiset työympäristöt ja – kulttuurit valmentavat opiskelijaa myös omaehtoiseen työnhakuun madaltaen työhaunkynnystä. Opiskelija ja työpaikkaohjaaja laativat yhdessä työelämään siirtymissuunnitelman, johon kuuluu mm. CV:n ja työhakemuksen tekeminen sekä yhteistyö työvoimatoimiston kanssa. Työpaikkaohjaaja seuraa opiskelijan työllistymistä vielä koulutuksen päätyttyä.

Opiskelujen päättövaiheessa arvioidaan erityisoppisopimuksen onnistumista ja kehittämistä yhdessä oppisopimuskoordinaattorin, opettajien, työpaikkaohjaajien ja opiskelijan kanssa. Erityisesti opiskelijan kokemukset ovat tärkeitä erityisoppisopimuksen käytänteiden kehittämisessä.

6. POHDINTA

Kehittämishankeni tarkoituksena oli selvittää toimiva erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan oppisopimusopiskelumalli. Erityisoppisopimusopiskelu tarjoaa yhden väylän suorittaa ammatillinen perustutkinto ja siinä pystytään rakentamaan opiskelijalle yksilölliset tukitoimet. Oppisopimusopiskelu on

työkeskeistä ja vaatii opiskelijalta itseohjautuvuutta ja hyvää motivaatiota. Työpaikkakouluttajan tulee perehtyä hyvin opetussuunnitelmaan ja pystyttävä muokkaamaan sitä käytäntöön. Hänen on myös oltava hyvin perillä opiskelijan haasteista ja tuen tarpeesta. Työpaikkaohjaajan on kyettävä tukemaan opiskelijaa kokonaisvaltaisesti. Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ohjaus vie aikaa ja työpaikkakouluttaja tarvitsee koko työyhteisön tukea.

Työssäoppimispaikan, oppisopimuskeskuksen ja oppilaitoksen yhteistyö korostuu jo opiskelujen suunnitteluvaiheessa. Erityisen tuen tarpeen määrittely ennen oppisopimuksen solmimista on tärkeää opiskelujen onnistumisen kannalta. Jos tuki tarvetta ei tunnisteta, seuraa siitä opiskelujen keskeytyminen. Työssäopiskelu saattaa sujua, mutta opinnot jäävät tekemättä. Oppilaitoksen opetuksen tukipalvelut ja ulkopuoliset tukiverkostot auttavat opiskelujen tukitoimien onnistumisessa.

HOIJKS -opiskelijan koulutuspolku on aina yksilöllinen. Perusopetukseen jälkeen koulutuksen ulkopuolelle jäävät eivät muodosta yhtenäistä ryhmää, jolle riittäisi yhdenlaisen ohjaus – ja tukimallin kehittäminen, vaan tuen tarve pitää pystyä aina yksilöimään. Hyvä suunnittelu ja ohjaus kehittävät opiskelijan omaa motivaatiota ja itseohjautuvuutta. Erityisoppisopimusopiskelu mahdollistaa käytännönläheisen opiskelujen toteutuksen sekä henkilökohtainen suunnittelun ja ohjauksen.

Oppisopimusopiskelun jatkuvasti laajentuessa tulee myös erityisoppisopimusopetusta kehittää. Suurin osa toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle pudonneista nuorista ei ole menestynyt peruskoulussa ja heillä on haasteita opiskeluissa ja elämähallinnassa. Yksi opiskelumahdollisuus heille on käytännönläheinen erityisoppisopimusopiskelu, mikä voisi katkaista syrjäytymiskehityksen.

Erityisoppisopimus opiskelu vaatii työpaikalta aikaa ja osaamista ohjata opiskelijaa. Työpaikan on järjestettävä aikaa työpaikkaohjaajalle oppisopimuskoulutukseen perehtymiseen ja oppilaan ohjaukseen. Kaarina Mönkkönen nimeää dialogisen suhteen, jossa tietoisesti pyritään tukemaan toisen inhimillistä kasvua ja osallisuutta pedagogiseksi suhteeksi.

Pedagogisessa suhteessa kasvattajana oleva henkilö pyrkii haastamaan kasvatettavan dialogiseen suhteeseen, missä sekä aikuisen että nuoren valmiudet kehittyvät ja syntyy vuorovaikutteinen dialoginen tukiprosessi (Mönkkönen 1998, 155). Koko työyhteisö hyötyy koulutusyhteistyöstä. Erityisoppisopimus opiskelijan ohjaus tuo työyhteisöön positiivista ja rakentavaa jatkuvan oppimisen mallia.

Erityisoppisopimuksen haasteita ovat henkilökohtaisten opiskeluohjelmien kehittäminen, työpaikalla tapahtuvan opiskelun ohjaus ja tukeminen, tietopuoleisen koulutuksen ja näyttöjen sekä työpaikalla tapahtuvan koulutuksen yhteensovittaminen. Erityisoppisopimusopiskelun järjestämien ja toteuttaminen tarvitsee lisäresursseja, joita ei ole huomioitu oppisopimuskoulutusjärjestelmässä. Erityisesti tulee panostaa työpaikkaohjaajan kouluttamiseen myös erityisopetuksen näkökulmasta. Käytännön läheisenä opiskelumallina erityisoppisopimusopiskelu tulee tulevaisuudessa olemaan yksi hyvä erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan koulutusväylä työelämään. Työhallinnon mukaan oppisopimus on merkittävä ja tehokas työllisyyttä edistävä toimenpide. (Työministeriö 2006).

Lähteet:

A 6.11.1998/811 Asetus ammatillisesta koulutuksesta. Viitattu 19.10.2008. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), Ajantasainen lainsäädäntö.

AIHE- projekti. 2004. Ohjaus näyttötutkinnon ja valmistavan koulutuksen henkilökohtaistamisessa. Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino Oy.

Hämäläinen, R., Liidas, S., Taarna, V. & Valkama, A. 2007. Erilaisen oppijan käsikirja -Luvuista lakeihin, kuntoutuksesta keinoihin. 2007. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hautamäki, J., Laitinen, U., Moberg, S. & Tuunanen, K., 1996.

Erityispedagogiikka 1. Erityispedagogiikka tieteenä. Juva: WSOY.

Ikonen, O. & Virtanen, P. 2003. HOJKS II. Yksilölliset opetussuunnitelmat ja opetus. Juva. PS- Kustannus. 2003.

L 21.8.1998/630. Laki ammatillisesta koulutuksesta. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi). Ajantasainen lainsäädäntö.

L 13.6.2003/479. Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi). Ajantasainen lainsäädäntö.

L 26.7.1996/586. Hallintolainkäyttölaki. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi). Ajantasainen lainsäädäntö.

L 21.5.1999/621 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi). Ajantasainen lainsäädäntö

L 21.8.1998/630 Laki ammatillisesta koulutuksesta. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi). Ajantasainen lainsäädäntö.

Ladonlahti T. 2000. Oppimisen merkitys ja mahdollisuudet yhteisöön liittymisen tukemisessa. Erityispedagogiikka ja aikuisuus. Espoo. Frencellin Kirjapaino Oy.

Mönkkönen. K. 1998. Dialogisuus ja vuorovaikutuksesta syrjäytyminen. Sosiaalipsykologinen ja sosiaalipedagoginen orientoituminen nuorten kanssa tehtävässä työssä. Sosiaalipsykologian lisensiaatin tutkimus. Kuopion yliopisto. Sosiaalipsykologian laitos.

Mänty T, 2000. Koulutus integraation tukena, Erityispedagogiikka ja aikuisuus, Espoo, Frencellin Kirjapaino Oy.

Opetushallitus 2008. AIHE- aikuisopiskelun henkilökohtaistaminen. Viitattu 21.10.2008. Kehittämishankkeet. <http://www.oph.fi>.

Opetushallitus 2007. Näyttöjen järjestämissuunnitelman ohjeet. Viitattu 22.10.2008. Näyttötutkinnot. <http://www.oph.fi>.

Opetushallitus. 2008. Näyttötutkintojärjestelmä. Viitattu 12.11.2008. Aikuisten ammatilliset näyttötutkinnot. <http://www.oph.fi>

Opetusministeriö. 2002. Ehdotus erityisopetuksen strategiaksi toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. Viitattu 12.11.2008. Julkaisut. <http://www.minedu.fi>

Opetusministeriö. 2004. Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS. Viitattu 15.10.2008. [Http://www.edu.fi](http://www.edu.fi)

Opetusministeriö. 2004. Oppisopimuskoulutus työllistymisen ja ammatillisen kehittymisen tukena. Viitattu 12.11.2008. Julkaisut. <http://www.minedu.fi>

Oppisopimus opas. Viitattu 22.10.2008. Oppisopimus. <http://oppisopimus.net/>

Puusepän koulutusohjelma, Puuseppä, Opetushallitus 17.2.2000

Savon ammatti- ja aikuisopisto. 2007. Erityisopetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

Savon oppisopimuskeskus. 2007. Oppisopimuksella ammattiin.

Savon oppisopimuskeskus. 2007. Työpaikkakouluttajan opas.

Oppisopimuskoulutuksen järjestäminen. Viitattu 21.10.2008 OPM 4/503/2008 (19.6.2008) <http://www.edu.fi>

Tilastokeskus. 2005. Laatuseloste. Erityisopetus. Viitattu 21.10.2008 Tilastot. Koulutus. Erityisopetus. <http://www.stat.fi/til>

Toimintakertomus. Suonenjoen Rivertech ry. 2007

Toiminta suunnitelmaksi. Opas erityisopetuksen erityisopetusta koskevan suunnitelman laadintaan. 2005. Viitattu 22.10.2008. HAMK e-julkaisut 8/2005 <http://portal.hamk.fi>

Työministeriö. 2006. Ammatillinen työvoimakoulutus, oppisopimus ja tukityöllistäminen hyödyllisimpiä kaikissa työttömyyden vaiheissa. Viitattu 22.10.2008 Työministeriö Tiedotteet. <http://www.mol.fi>

Työministeriö 2008. Lisämääräraha nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn ja työllisyyden parantamiseen. Viitattu 1.10.2008 Uutiset. <http://www.mol.fi>.

Työpaikkakouluttajan opas, Savon oppisopimuskeskus, 2007

Valtakunnallinen työpajayhdistys. 2008. Viitattu 12.11.2008. Yhdistyksen toiminnasta. <http://www.valtakunnallinentyopajayhdistys.fi/>